

Houd de groep erbij!

Jan Proos

Dit materiaal is onderdeel van het compendium christelijk leraarschap dat samengesteld is door het lectoraat Christelijk leraarschap van Driestar hogeschool. Zie ook www.christelijkleraarschap.nl.

Samenvatting	Artikel over Augustinus' visie op de leerkracht. Als de leraar zelf geïnspireerd is door de lesstof, dan komt de aandacht van de groep vanzelf. Daarnaast is een veilig klimaat voor de leerlingen van belang.
Bronvermelding	Proos, J.P. (2010) Houd de groep erbij! In: Aan de slag met Augustinus, Bronnen van inspiratie - deel 2 (pp. 151-154) Gouda: Lectoraat Onderwijs & Identiteit
Thema *	Inspiratiebronnen
Gebruik **	Hart
Plaatsingsdatum	2010
Gerelateerde artikelen	n.v.t.
Trefwoorden	Persoon van de leerkracht, leraar

* In het compendium wordt al het materiaal verdeeld over de acht thema's van christelijk leraarschap: *onderwijs, inspiratiebronnen, leraar, leerling, leerstof, didactiek, schoolteam, leidinggevenden*.

** Het materiaal kan gebruikt worden als onderbouwing en visievorming (*hoofd*), bezinning en reflectie (*hart*) of biedt concrete handreikingen en voorbeelden (*handen*).

Tekst 40 Houd de groep erbij!

Augustinus geeft de diaken Deogratias onderricht hoe hij zijn groep catechisanten bij de les moet houden. De kerkvader richt zich vooral op de persoon van de leerkracht, want daar moet het beginnen! Als de leraar zelf geïnspireerd is door de lesstof, dan komt de aandacht van de groep vanzelf. Als de leraar geen contact krijgt met de groep, dan moet hij onderzoeken welke barrières er wellicht zijn. Soms moet je dan tot bepaalde acties overgaan, bijvoorbeeld door een andere vorm te kiezen of door een organisatorische verandering.

Houd de groep erbij!

Maar het kan ook zijn dat we het vervelend vinden om vertrouwde stof, dingen voor kleine kinderen, telkens te herhalen. Laten we ons dan aanpassen aan hen met de liefde van een broeder, een vader, een moeder. En zijn we eenmaal verbonden met hun hart, dan lijkt die stof ook voor ons nieuw. Want groot is de kracht van het inlevingsvermogen: als het hun iets doet wanneer wij spreken en ons wanneer zij leren, dan wonen wij in elkaar. Wat zij horen, spreken ze zo in zekere zin uit in ons, en wij leren in hen op een bepaalde manier wat wij zelf doceren.

Gebeurt zo iets niet ook met ruime, fraaie plekken in een stad of op het land, die we al vaak gezien hebben en waar we zonder speciaal plezier aan voorbijgaan? Als we die tonen aan mensen die ze nog nooit hebben gezien, wordt door hun verrukking over het nieuwe onze verrukking hernieuwd! En dat is eens te meer zo naarmate zij meer onze vrienden zijn. Want hoe meer wij via de liefdesband in hen zijn, des te meer wordt ook voor ons alles wat oud was nieuw.

Maar als wij zelf enige vooruitgang hebben geboekt in meditatie, willen we niet dat degenen die we liefhebben blij en verbaasd zijn bij het bekijken van werk van mensenhand. Nee, dan willen we hen meevoeren naar het niveau van de vaardigheid en het ontwerp van de maker, en vandaar opklimmen tot bewondering en lof van God de Alles-schepper, waar de liefde haar vruchtbaarste einddoel vindt. Des te meer moet het ons verrukken als mensen aanstalten maken om te leren over God, want alles wat te leren is moeten we leren omwille van Hem. En wij moeten onszelf dan hernieuwen in hun ervaring van nieuwheid. Als onze prediking lauwer is dan normaal, kan ze gaan gloeien door hun bijzondere manier van luisteren.

Voor het verkrijgen van blijdschap komt er nog een gedachte en overweging bij: uit wat voor dodelijke dwaling gaat de ander nu over tot leven! Straten die ons heel vertrouwd zijn lopen we welwillend en blijmoedig door wanneer we iemand de weg wijzen die is verdwaald en in de problemen zit. Dan moeten we toch veel energiever en enthousiaster wandelen door dat heilzame onderricht, zelfs bij onderdelen waar voor ons geen herhaling nodig is! Want een ziel die medelijden verdient, die afgepeigerd is door de dwalingen van deze wereld, die geleiden wij dan over de wegen van vrede, in opdracht van Hem die ons die vrede heeft gegeven!

Maar het is inderdaad heel wat om het spreken vol te houden tot een vooraf bepaald punt wanneer we geen reactie zien bij de toehoorder. Misschien is het religieuze vrees die hem beklemt en durft hij geen instemming te laten zien door middel van een woord of gebaar. Misschien ook is het menselijk ontzag dat hem weerhoudt, of begrijpt hij niet wat er gezegd wordt, of vindt hij de inhoud verachtelijk. Wij kunnen niet in zijn ziel kijken en die blijft voor ons onduidelijk. Daarom moeten we in ons betoog alles uitproberen wat hem kan opwekken en zogezegd uit zijn tent kan lokken.

Een overmaat aan angst, die iemand belet zijn oordeel aan te geven, kun je verdrijven met een vriendelijke aansporing. Het effect van ontzag kun je matigen via het idee van broederlijke affiniteit. Je kunt hem direct vragen of hij alles begrijpt en hem het vertrouwen geven dat hij vrijelijk mag spreken als hij er iets tegenin wil brengen. Je kunt ook gewoon aan hem vragen of hij een en ander al eens eerder heeft gehoord, of dat hij er al van weet en het hem overbekend is en hij misschien daarom geen reactie geeft. Het vervolg moet dan zijn naar gelang zijn antwoord: duidelijker en explicieter spreken, een tegengestelde mening weerleggen, en vertrouwde stof niet uitgebreid verklaren maar kort samenvatten. Ook kun je een paar diepzinnige punten uit de Heilige Schrift selecteren, vooral uit het verhaal zelf, en die openleggen en onthullen. Zoiets maakt ons betoog aantrekkelijker.

Is de toehoorder al te traag van begrip en ongevoelig voor al dat soort aangename dingen en wars daarvan, breng dan mededogen op en neem hem voor wat hij is. Loop kort door de rest heen en blijf bij het hoogst noodzakelijke: de eenheid van de katholieke kerk, de verleidingen, de christelijke levenswandel. Die punten moet je er echt inhameren met een schrikeffect, vanwege het toekomstige oordeel.

Je moet eerder veel tegen God zeggen omwille van hem, dan veel tegen hem over God.

Vaak gebeurt het ook dat iemand eerst graag luistert maar daarna vermoeid raakt van het luisteren of van het staan. Zijn mond gaat wel open, alleen niet meer om te prijzen maar om te gapen. Hij wil weg, zo laat hij zelfs ongewild zien. Als we dat merken, moeten we zijn gedachten opfrissen door iets te zeggen dat gekruid is met een beschaafd soort humor en dat past bij het onderwerp, ofwel iets wonderlijks en verbazingwekkends, of ook iets pijnlijks en bedroevends. En dan liefst iets dat hem persoonlijk raakt, zodat hij uit acute zorg om zichzelf bij de les blijft; alleen, dit moet zijn bedeesdheid niet schokken met iets ruws maar eerder innemen door iets vriendelijks. Of schiet hem te hulp door hem een zitplaats aan te bieden.

Niettemin is het ongetwijfeld beter dat de toehoorders vanaf het begin zitten, wanneer dit met goed fatsoen kan. Het is veel beter doorzicht wat in bepaalde kerken overzee gebeurt: niet alleen zitten de bisschoppen daar als zij spreken tot het volk, maar ook het volk zelf beschikt er over stoelen. Zo voorkomt men dat lichamelijk zwakke mensen afgemat raken van het staan en die heilzame aandacht niet meer kunnen opbrengen of zich zelfs gedwongen zien weg te gaan. Daarbij maakt het trouwens veel uit wie het is die zich terugtrekt uit een grote groep om op krachten te komen. Is het iemand die al deelneemt aan de sacramenten en daardoor is gebonden? Of is het iemand die nog in de eerste sacramenten ingewijd moet worden? Dat weggaan komt meestal door een onontkoombare drang: de angst om door een mankement te bezwijken of zelfs te vallen. Uit schaamte zegt zo iemand niet waarom hij gaat, en zijn zwakte staat hem niet langer toe te staan.

Ik spreek hier uit ervaring. Dit gebeurde mij namelijk eens met een landman toen ik hem godsdienstonderwijs gaf, en zo heb ik geleerd dat je hier speciaal voor moet oppassen. Het zou ook wel ondraaglijk arrogant van ons zijn als mensen die onze broeders zijn of, wat nog groter zorg en aandacht verdient, mensen die onze broeders moeten worden, niet mogen zitten in onze aanwezigheid. Niemand minder dan onze Heer, Hij Wie engelen bijstaan, werd door een vrouw zittend beluisterd!

Als het betoog maar kort is of als de plek niet geschikt is om te gaan zitten, kan het gehoor vanzelfsprekend staan. Maar alleen als het gehoor talrijk is en het op dat moment niet gaat om die eerste ken-

nismaking. Want zijn het er een of twee of een paar die gericht zijn gekomen om christen te worden, dan nemen we een risico als we hen toespreken terwijl ze staan. Als we desondanks op die manier zijn begonnen, moeten we minstens iets doen als we merken dat de toehoorder zich ongemakkelijk voelt. Bied hem een zitplaats aan, of nee, zeg hem met veel nadruk dat hij gaat zitten, en vertel iets wat hem oprist en ook zorgen uit zijn hart verjaagt. Want misschien is hij zich ineens druk gaan maken en raakt hij daardoor afgeleid.

De precieze oorzaak waarom hij zwijgt en weigert te luisteren is natuurlijk onduidelijk. Zeg daarom, als hij eenmaal zit, iets tegen opkomende gedachten over wereldse kwesties. Doe dat op een luchtige manier, zoals ik zei, of serieus. Zijn het inderdaad die gedachten die zijn hoofd bezetten, dan verdwijnen ze, doordat ze zagezegd met naam en toenaam zijn aangeklaagd. En zijn ze het niet, maar is hij alleen moe van het luisteren, dan helpt het toch als we doen alsof ze het wél zijn (we weten dat immers niet!) en er iets onverwachts en bijzonders over zeggen, op de manier die ik aangaf. Dat werkt namelijk tegen zijn gevoel van afkeer en frist zijn aandacht op.

Maar hou het wel kort, vooral omdat het eigenlijk buiten de orde valt. Anders wordt de ziekte waar we wat aan willen doen, die verveling, zelfs nog erger door de medicijn! Maak ook extra tempo met de rest van je stof en stel een versneld einde in het vooruitzicht, en hou je daar ook aan.

Vragen:

1. Wat vind je van de adviezen van Augustinus?
2. Welke tips geeft Augustinus om een veilig klimaat te scheppen voor de leerlingen?
3. Hoe vind je dat Augustinus omgaat met leerlingen die de stof niet kunnen volgen?
4. Wat is toepasbaar uit bovenstaande tekst op het kerkelijk onderwijs?
5. Wat spreekt je aan in de adviezen en wat is niet (of minder) uitvoerbaar?
6. Zijn de tips van Augustinus specifiek christelijk, of kunnen deze ook algemeen worden uitgevoerd?